

PREVENTIVNÍ PROGRAM ŠKOLY - ŠKOLNÍ PREVENTIVNÍ STRATEGIE

Zpracovatelka:	Mgr. Zuzana Jonáková
Schválila:	RNDr. Ilona Ali Bláhová
Dokument nabývá platnosti ode dne:	1. 9. 2024
Dokument nabývá účinnosti ode dne:	1. 9. 2024

Obsah

Úvod	3
Charakteristika školy	3
Základní údaje o škole	3
Personální zajištění prevence - školské poradenské pracoviště (ŠPP)	4
Analýza současného stavu na základě evaluace	4
Cíle programu	4
Dlouhodobé cíle	5
Střednědobé cíle	5
Krátkodobé cíle	5
Metody a formy k dosažení stanovených cílů	5
Integrace PPŠ do výuky - nespecifická primární prevence	5
Školní družina	6
Základní škola	6
Preventivní programy - specifická primární prevence	7
Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami	7
Role pedagogů	8
Závazné činnosti pro všechny pedagogické pracovníky	8
Závazné činnosti pro třídní učitele	8
Metody hodnocení efektivity preventivního programu	8
Strategie prevence a řešení školní neúspěšnosti	9
Příčiny školní neúspěšnosti	9
Doprovodné projevy školní neúspěšnosti	9
Postoj dítěte a rodičů ke školní práci	9
Předcházení školní neúspěšnosti ze strany školy	9
Doporučené postupy při řešení školní neúspěšnosti	10
Dlouhodobá nepřítomnost ze zdravotních a jiných závažných důvodů	10
Způsoby seznámení rodičů s PPŠ	10
Spolupráce s jinými organizacemi	10
Závěr	12
Seznam příloh	12

Úvod

Vytvoření postojů, hodnot a podíl na formování dětské osobnosti není jen zodpovědností rodiny, ale také školy. Škola musí vytvořit patřičná opatření vedoucí k ochraně dítěte před možnými podobami rizikového chování.

Preventivní program školy (PPŠ) je určen pro všechny děti, žáky, pedagogické i nepedagogické pracovníky školy i pro pracovníky jiných institucí, které se budou podílet na jeho realizaci.

Rizikovým chováním rozumíme takové vzorce chování, v jejichž důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. Nejčastěji do konceptu rizikového chování řadíme: šikanu a násilí ve školách, vč. dalších forem extrémně agresivního jednání, dále záškoláctví, užívání návykových látek (alkohol, kouření, léky), nelátkové závislosti (gambling, problémy spojené s nezvládnutým využíváním PC, netolismus), užívání anabolik a steroidů, obecně kriminální jednání (vandalismus, delikvence), sexuálně-rizikové chování, vandalismus, xenofobii, rasismus, intoleranci a antisemitismus, homofobie, komerční zneužívání dětí, týrání a zneužívání dětí, poruchy příjmu potravy (bulimie, anorexie), sebepoškozování, náboženská hnutí a sekty, rizikové chování v dopravě a psychické krize.

Za prevenci rizikového chování považujeme jakékoliv typy zdravotních, sociálních, výchovných či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho další progresi, zmírňujících již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky. Zárukou úspěšných preventivních programů na školách jsou především nadšení pedagogové s ochotou věnovat programům a obecně prevenci na školách dostatek námahy a především času. Úspěšnost programů se dále zvyšuje zapojením žáků do realizace preventivních programů.

PPŠ vychází ze školní preventivní strategie, z Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. 21149/2016, z Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 21291/2010 – 28 a z vyhlášky MŠMT ČR č. 179/2016 Sb. Důležitou součástí Metodického doporučení MŠMT jsou přílohy, které poskytují praktický návod ředitelům škol a školním metodikům prevence, jak se zachovat při výskytu rizikového chování ve škole.

Charakteristika školy

Univerzitní základní škola a mateřská škola Lvíčata (dále jen škola Lvíčata) je právní subjekt zřízený ČVUT v Praze pro předškolní a základní vzdělání. Detašované pracoviště základní školy, Bechyňova 3, Praha 6 je určeno pro základní vzdělávání, škola je umístěna v přízemí a 1. patře objektu Studentského domu.

Prostory UZŠ, které se nyní skládají z pěti tříd a potřebného příslušenství, jsou dostačující pro výchovně – vzdělávací činnosti. Pro pohybové aktivity je smluvně zajištěna sportovní hala Ústavu tělesné výchovy a sportu ČVUT Pod Juliskou a sportoviště Kolářka –vše v dochozí vzdálenosti od školy na Praha 6. Důraz je kladen na volnočasové aktivity a odpočinek. Ve školních třídách je v odpoledních hodinách provozována ŠD.

Univerzitní základní školu Lvíčata navštěvují žáci 1. až 5 ročníku. Celkový počet žáků je 73.

Většina žáků na ZŠ tráví svůj volný čas po vyučování ve školní družině, která je v provozu od 7:00 do 17:00 hodin. V nabídce školní družiny je i řada různých kroužků, které se liší programem tak, aby si každý žák mohl vybrat podle svých zájmů. Na mimoškolní aktivity školní družiny je také kladen velký důraz v celkové skladbě preventivního programu.

Vyučování začíná v 8 hodin a končí podle dotace hodin v jednotlivých ročnících mezi 11:40 a 14:10.

Učitelství sbor tvoří 9 pedagogů, 3 asistenti, ve školní družině pracují 3 vychovatelky a jeden vychovatel.

Konzultační hodiny výchovné poradkyně a metodičky prevence a školní psycholožky jsou uvedeny v ŠOL, je ale možno domluvit i individuálně dle potřeby na žádost žáků nebo rodičů.

Případné problémy jsou ve škole řešeny ihned ve spolupráci s vedením školy, celým pedagogickým sborem a rodiči.

Základní údaje o škole

Název	Univerzitní základní škola a mateřská škola Lvíčata
Sídlo	Praha 6, Thákurova 1
Telefon	22435 5010
IČ	71341315

Ředitelka	RNDr. Ilona Ali Bláhová, Ph.D.
E-mail ředitelky	blahova@fel.cvut.cz

	Počet tříd	Kapacita (žáků)	Počet pedagogů
Základní škola	5	84	9

Personální zajištění prevence - školské poradenské pracoviště (ŠPP)

Školní metodik prevence	Mgr. Zuzana Jonáková
E-mail	Zuzana.jonakova@cvut.cz

Výchovný poradce	Mgr. Kateřina Židů
E-mail	katerina.zidu@cvut.cz

Školní psycholog	Mgr. Tereza Komárková
E-mail	komte2@partner.cvut.cz

Analýza současného stavu na základě evaluace

Základní škola poskytuje základní vzdělání podle Školního vzdělávacího programu pro základní vzdělání.

Školní družina zajišťuje výchovu mimo základní vzdělání ve volném čase formou podporování rozvoje zájmových činností

Uvědomujeme si, že projevy rizikového chování lze vysledovat stále u mladších žáků. K mapování situace na naší škole využíváme cílené rozhovory, pozorování situace, spolupráci s rodinami, užší kontakt s žáky na školních a mimoškolních akcích, výtvarné práce dětí a další. Vzhledem k malému počtu žáků ve třídách máme o dětech stále přehled. Ve třídách i na chodbě o přestávkách fungují dohledy. Žáci se stále potkávají se všemi zaměstnanci školy.

Do školy jsou přijímány děti se zájmem o přírodní a technické vědy, které též disponují určitým nadáním. Takto nadané děti mohou mít problémy se sociálními vztahy.

Druhá třída má za třídní učitelku Elišku Mařarovou Peslovou. Ve třídě je přítomen asistent pedagoga.

Třetí třídu má Zuzana Jonáková. Ve třídě je asistent pedagoga.

Čtvrtou třídu má Kateřina Židů. Od letošního školního roku je ve třídě přítomen asistent pedagoga. Kolektiv je problematictější, na čemž aktivně pracuje třídní učitelka, která je zároveň výchovnou poradkyní ve spolupráci se školní psycholožkou.

Pátá třída má od tohoto školního roku novou třídní učitelku Veroniku Špitálskou. Po obtížích v loňském roce je třída pod větším dohledem a třídní učitelka spolupracuje s výchovnou poradkyní a školní psycholožkou.

Nejčastěji řešenými problémy na naší škole jsou vzájemné vztahy mezi žáky (posmívání, konflikty a jejich zvládnutí, spolupráce).

Cíle programu

Cílem PPŠ je formovat osobnost dítěte i žáka tak, aby byla schopna se orientovat v dané problematice, dělat zodpovědná rozhodnutí, nakládat vhodně se svým volným časem a zvládat sociální dovednosti s přihlédnutím k věkovým zvláštnostem i individuálním potřebám.

Dlouhodobé cíle

- Práce s třídními kolektivy (vedení třídnických hodin), podpora pozitivního sociálního klimatu ve škole a zdravých vztahů mezi dětmi a žáky, dodržování zásad slušného chování, začleňování méně průbojných žáků do kolektivu
- Výchova ke zdravému životnímu stylu (umět si stanovit správný žebříček hodnot, zdravý režim dne, aktivní trávení volného času)

- Rozvoj a podpora sociálních kompetencí žáka (rozvoj sebevědomí, sebehodnocení, sebepoznání), schopnost čelit tlaku vrstevníků, posilování komunikačních dovedností (umět říci “ne“, efektivní komunikace), zvyšování schopnosti řešit problémy a konflikty
- Schopnost pracovat s informacemi a tyto informace posuzovat - odolnost vůči lákavým, ale negativním nabídkám, schopnost posoudit jejich vhodnost a možné nebezpečí, rozlišit dobré a špatné
- Prevence zneužívání mobilních telefonů a prevence kyberšikany
- informovat je přiměřeně věku o návykových látkách, jejich účincích a následcích užívání
- předcházet projevům rasismu, vést žáky k porozumění a toleranci lidí odlišných národností a kultur
- rozpoznat a zajistit včasnou intervenci v případech: poruch příjmu potravy, domácího násilí, týrání a zneužívání dětí a ohrožování výchovy mládeže
- Rozvoj právního vědomí (znát centra pomoci, rozlišovat práva a povinnosti)
- Zapojení všech učitelů do realizace prevence rizikového chování
- Aktivní spolupráce s rodiči žáků a dětí, otevřenost vůči veřejnosti

Střednědobé cíle

- Prohlubování spolupráce s rodiči v oblasti rizikového chování
- Vzdělávání pedagogů v oblasti prevence
- Podpora vlastních aktivit žáků
- Učit žáky rozpoznat rizikové chování a umět adekvátně reagovat

Krátkodobé cíle

- Včasné řešení problémového chování žáků
- Zařazení programů primární prevence podle potřeby školy

Metody a formy k dosažení stanovených cílů

- ranní kruhy v ZŠ – rozhovory žáků s paní učitelkou/ředitelkou, speciálním pedagogem a dalšími pedagogickými pracovníky dané školy
- třídnické hodiny
- programy zaměřené ke zlepšení třídního klimatu, s tematikou prevence rizikového chování dětí ad.
- podpora vlastní iniciativy žáků založenou na vzájemné rozpravě
- příležitosti pro žáky projevit svůj vlastní názor
- tripartitní schůzky – učitel, rodič a žák (popř. individuální konzultace)
- školní akce - adaptační pobyt, škola v přírodě
- mimoškolní činnosti, podporování sportovních aktivit mimo školu
- výchovné a vzdělávací projekty
- tematické výukové bloky
- Zapojování rodin do života školy

- Školní zahradní slavnost, Martinská slavnost, Vánoční dílna, provedení Vánoční hry, Masopustní slavnost, sportovní turnaje, kulturní akce
- Přednášky zaměřené na informovanost a prevenci zdravého životního stylu, vztahy s dětmi, netolismus.

Integrace PPŠ do výuky - nescifická primární prevence

Řadíme sem veškeré aktivity podporující zdravý životní styl či pomáhající snižovat riziko vzniku a další rozvoj rizikového chování. Dané aktivity však nejsou primárně na daný problém zaměřeny.

Chceme, aby prevence rizikového chování byla důležitou součástí výchovných i vzdělávacích aktivit na škole i při společných programech, pobytech a činnostech mimo školu. Při pobytových akcích využíváme bližšího kontaktu s žáky na rozhovory a společné aktivity, při kterých na ně můžeme vhodně působit. Na výletech je učíme ohleduplnosti, seznamujeme je s nevhodnými příklady vandalství. Dětem/žákům jsou nabízeny kroužky a v rámci odpolední družiny je podporován pobyt venku na školní zahradě.

V informatice ale i při práci s tablety pro předškolní děti se žáci dozívají o možných rizicích v kyberprostoru a na sociálních sítích.

Školní družina

Důraz je kladen na oblast zdravého životního stylu, osvojování správné hygieny a stravovacích návyků, zdravý pohyb, vycházky do přírody. Důležité je zapojení dětí a žáků do kolektivu, učit žáky řešit konflikty, vést je ke spolupráci, kamarádství a vzájemné pomoci.

Základní škola

Realizace programu prochází všemi předměty a je součástí třídnických hodin (práce s kolektivem, parta, šikana, kamarádství, pomoc slabším spolužákům, tolerance atd.). Realizujeme i projekt školního parlamentu.

Klíčová témata primární prevence ve vzdělávacím procesu

- oblast zdravého životního stylu – výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa, pohybové aktivity
- oblast společenskovední – formy komunikace, sociální dovednosti a kompetence
- oblast přírodovědná – biologie člověka
- oblast rodinné a občanské výchovy
- oblast sociálně právní – právní aspekty sociálně patologických jevů, postoj společnosti k společensky nežádoucím jevům, práva dítěte apod.

	1. - 3. Ročník	4. - 5. ročník
Témata	vztah dětí k okolí, k cizím lidem, vazbu na rodinu, bezpečnost a ochranu zdraví, co je to závislost a její následky (všeobecně), sexuální výchova, bezpečné užívání technologií	účinky návykových látek a následky jejich užití, s tématy zdraví, nemoc, rodina, bezpečí, dopravní problematika, kriminalita, vandalismus, homofobie, sexuální výchova, bezpečné užívání technologií
Kompetence	<ul style="list-style-type: none"> ➤ tvorba pravidel chování ve třídě a jejich dodržování, popř. aktualizace ➤ orientovat se v různých lidských činnostech ➤ smysluplné využití volného času ➤ řídit se základními pravidly společenského chování ➤ rozlišovat členy rodiny, blízké příbuzné, vztahy mezi nimi ➤ respektovat odlišnosti spolužáků ➤ ukázat na modelové situaci, jak se chovat při setkání s cizími lidmi ➤ praktikovat základní hygienické návyky včetně sebeobsluhy ➤ chovat se tak, abych neohrožoval sebe ani ostatní ➤ osvojit si dovednosti potřebné k roli chodce ➤ vybudovat si kladný vztah k pohybové aktivitě ➤ bezpečné užívání technologií a pohybování se v kyberprostoru 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ vytvořit si pravidla chování ve třídě a průběžně dohlížet na dodržování ➤ ukázat a pojmenovat základní orgánové soustavy a vysvětlit jejich funkci ➤ zvládnout praktické výstupy první pomoci ➤ zdůvodnit nutnost dobré fyzické kondice ➤ osvojit si dovednosti potřebné pro jízdu na kole ➤ vymezit nejdůležitější etapy lidského života ➤ ukázat na modelové situaci odmítnutí návykové látky (druhy, gamblerství) ➤ chovat se v souladu se školním řádem, s pravidly slušného chování ➤ charakterizovat šikanu, týrání, zneužívání, vulgární chování, krádež ➤ prokázat znalost svých povinností a práv ➤ vysvětlit, jak souvisí tělesná zdatnost se zdravím

		➤ bezpečné užívání technologií a pohybování se v kyberprostoru
--	--	---

Preventivní programy - specifická primární prevence

Jedná se o aktivity a programy zaměřené na cílenou skupinu populace, u nichž lze v případě absence prevence předpokládat negativní vývoj v oblasti rizikového chování. Programy jsou zaměřeny na menší skupinu dětí, které vedeme k zamyšlení nad svými postoji, učít je zvládat stresové situace, odmítnout návykovou látku. Nejedná se pouze o volnočasové aktivity, ale o cílené interaktivní programy s jasně definovanou cílovou skupinou (prevence závislosti, vandalismu, násilí).

Zveme do školy odborníky s různě cíleným programem na zvyšování právního povědomí nebo zaškolení v oblasti první pomoci.

Časový harmonogram

Podrobný plán akcí je součástí ŠOL a průběžně je aktualizován.

Všechny aktivity týkající se primární prevence budou probíhat po celý školní rok.

Role pedagogů

Závazné činnosti pro všechny pedagogické pracovníky

- seznámit se školním řádem a dodržovat jej
- provést poučení o BOZ v předmětech a poučení zapsat do třídních knih
- exkurze, vycházky a výlety předem zapsat do akcí v systému ŠOL
- vést žáky k šetrnému zacházení se společným majetkem a jeho úmyslné poškozování postihovat
- zařazovat tělesná cvičení a relaxaci i mimo TV
- využít jakékoliv příležitosti k pravdivému přiblížení všech historických událostí
- v etické výchově řešit aktuální témata ve společnosti týkající se témat prevence závislosti a bezpečí
- problémové chování řešit hned s výchovnou poradkyní, se zákonnými zástupci žáků, PPP, OPD, PČR
- věnovat zvýšenou pozornost estetické výchově a kulturnímu vystupování a vyjadřování žáků
- dodržovat a uplatňovat v práci „Úmluvu o právech dítěte“, důkladné seznámení pracovníků školy s výklady jednotlivých ustanovení, dodržovat oznamovací povinnost, respektování názorů žáků, osobnost žáka, podporovat jeho zájmy, zabraňovat jakémukoli zesměšňování a utlačování žáků ze sociálně slabého prostředí, působit na

odpovědné jednání rodičů vůči svému dítěti, zákaz diskriminace z jakéhokoli důvodu, umožnit vzdělávání lidem s hlubším mentálním či kombinovaným postižením

Metody hodnocení efektivity preventivního programu

- rozhovor
- dotazníkové šetření
- anketa
- sledování úrovně výskytu sociálně patologických jevů

Strategie prevence a řešení školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je vážným problémem, jehož řešení si vyžaduje náročnou práci s dítětem a často také s rodinou dítěte. Bývá důsledkem individuálních rozdílů v osobnosti žáků, v jejich výkonnosti, motivaci i jejich rodinné výchově. Neúspěch je často způsoben souborem příčin, které je třeba dobře rozpoznat. Při řešení školních neúspěchů je nutná úzká spolupráce pedagogických pracovníků, zákonných zástupců a žáka samotného. Často je nutná i konzultace s odborníky.

Strategie předcházení školní neúspěšnosti vychází z Vyhlášky č. 27/2016 Sb. a jejím cílem je vyhledávání potencionálně neúspěšných žáků a vytváření podmínek k zlepšení jejich školní úspěšnosti.

Příčiny školní neúspěšnosti

- osobnost dítěte - snížená inteligence, nedostatečná paměť, emoční labilita, nízká sebedůvěra, poruchy učení, poruchy chování a jiné zdravotní komplikace žáka
- rodina - nepodnětné rodinné prostředí, rozdílné osobnostní a sociální podmínky života v rodině, nesprávné typy výchovy, složitá rodinná situace
- nedostatky ve výchovně vzdělávacím procesu ve škole – malá aktivizace žákovy osobnosti ve vyučování, nedostatečná motivace, nerespektování vývojových hledisek a principů pedagogické práce, špatné vztahy mezi učitelem a žákem, popřípadě mezi žákem a spolužáky, konflikty ve spolupráci školy s rodinou

Doprovodné projevy školní neúspěšnosti

- neurotické příznaky – bolesti hlavy, břicha, nechutenství, zvracení, tiky, školní fobie
- poruchy chování – záškoláctví, útěky ze školy nebo z domova
- obranné mechanismy – ztráta motivace, pocit méněcennosti, fantazie, regrese

Postoj dítěte a rodičů ke školní práci

Velmi důležitou roli hraje také postoj dítěte i rodičů ke škole a školní práci. Tento postoj závisí především na dobré motivaci a zvyšování sebedůvěry dítěte. Postoj žáka ke škole dále ovlivňují i dílčí úspěchy a neúspěchy ve vzdělávacím procesu. Žáci, kteří pracují pod úrovní svých schopností a bez zvýšeného vlastního úsilí, nejsou motivováni k lepším výsledkům a bývají ve škole nespokojeni. Neúspěch může být u žáka podnětem k většímu úsilí a snaze o zlepšení výsledků. Pokud jsou však neúspěchy příliš časté, motivace žáka se rychle snižuje.

Předcházení školní neúspěšnosti ze strany školy

Motivace a zvyšování sebedůvěry:

- klademe na žáka přiměřené nároky
- zdůrazňujeme jeho pozitivní stránky
- oceňujeme jeho jedinečnost
- umožňujeme dítěti vyslovovat vlastní názory,
- podporujeme aktivitu dítěte
- pomáháme dítěti a radujeme se z jeho úspěchů
- rozvíjíme u dítěte pocit empatie
- vyhýbáme se negativnímu srovnávání

Pedagogičtí pracovníci:

- znají žákovy vzdělávací možnosti a jsou se žákem v pravidelném kontaktu
- mají přehled o úrovni vědomostí a dovedností žáka
- spolupracují s třídním učitelem
- znají příčiny jeho nedostatků při plnění školních povinností
- znají žákovo rodinné zázemí a jeho zdravotní stav
- stanoví pravidla vzdělávacího procesu a způsoby hodnocení v daném předmětu
- efektivně podporují žáka a motivují jej ke školní práci
- nabízejí žákům a jejich zákonným zástupcům konzultační hodiny, které jsou zveřejněné na webových stránkách školy

Doporučené postupy při řešení školní neúspěšnosti

Třídní učitel ve spolupráci se zákonnými zástupci a pracovníky školského poradenského pracoviště vypracuje plán pedagogické podpory, zkonzultuje ho s výchovným poradcem a seznámí s ním ostatní vyučující. Plán je založen na individuálním přístupu k žákovi (přiměřená časová dotace k vypracování úkolů, ověření pochopení zadání úlohy, poskytování zpětné vazby, preferování ústní formy ověřování znalostí, zadávání vhodných cvičení k zopakování a upevnění učiva atd.).

V případě přetrvávajících obtíží je zákonným zástupcům doporučena návštěva odborného pracoviště – např. PPP, SPC apod. V případě potřeby jsou žákovi poskytnuta potřebná podpůrná opatření (individualizace, reedukace, pedagogická intervence, pomoc asistenta pedagoga, zohlednění obtíží, úprava metod a forem výuky atd.).

Škola vždy úzce spolupracuje s rodiči, pravidelně (během třídních schůzek a konzultací) je informuje o výsledcích výchovně vzdělávacího procesu, a zároveň sleduje plnění žákovy domácí přípravy.

Podpůrné aktivity a školní výsledky žáků ohrožených školní neúspěšností jsou průběžně vyhodnocovány na pedagogických radách.

Dlouhodobá nepřítomnost ze zdravotních a jiných závažných důvodů

Také dlouhodobá nepřítomnost žáka ve škole může být příčinou zhoršení prospěchu a ztráty kontaktu se spolužáky. Ve spolupráci třídního učitele, vyučujících, zákonných zástupců a výchovného poradce je vytvořen plán dostudování zameškaného učiva, termíny zkoušení i možnosti individuálních konzultací s vyučujícími.

Způsoby seznámení rodičů s PPŠ

- Internetové stránky školy
- Elektronická žákovská knížka - ŠOL
- Třídní schůzky
- Dny otevřených dveří
- Konzultace - konzultační hodiny pracovníků ŠPZ

Spolupráce s jinými organizacemi

- PPP Praha 6
- Městská policie, Policie ČR
- OSPOD
- Krizové centrum pro děti a rodinu
- lékaři (pediatři, psychiatři)
- Linka důvěry

Závěr

Na realizování tohoto preventivního programu dohlíží školní metodik prevence ve spolupráci s výchovným poradce, školním psychologem a ředitelkou školy. Na realizaci se podílí celý učitelský kolektiv. Tento program je k dispozici ve sborovně školy, na nástěnce a na stránkách školy.

Preventivní program je možné a nutné přizpůsobit momentální situaci a potřebám školy, a tak pružně reagovat na aktuální problémy.

Program vstoupil v platnost 1. září 2024.

V Praze dne 28. srpna 2024

školní metodik prevence

Seznam příloh

1. Školní program proti šikaně
2. Školní program proti kyberšikaně
3. Hodnocení PPŠ za uplynulý školní rok a plán na další období (hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy)

1 Příloha č. 1 Školní program proti šikaně

Program proti šikanování, krizový plán (vychází z MP MSMT-21149/2016)

Charakteristika šikanování

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje výchovné a vzdělávací cíle školy. Protože se šikana vyskytuje téměř na každé škole, je třeba tomuto jevu předcházet vytvářením dobrých vztahů mezi žáky a vzděláváním pedagogických pracovníků. Šikanování lze charakterizovat jako jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

Z právního hlediska můžeme šikanou označit takové úmyslné jednání, které útočí na lidskou důstojnost oběti.

Projevy šikany

Metodický pokyn MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení dělí projevy šikanování do následujících skupiny:

- projevy verbální přímé a nepřímé
- psychická šikana, ke které patří také kyberšikana
- projevy fyzické přímé a nepřímé - fyzická šikana
- projevy aktivní a pasivní.

Stádia šikanování

Porucha vztahů mezi spolužáky, kterou označujeme pojmem šikana, se vyvíjí postupně od málo nápadných projevů až po nejhorší podobu. Tento vývoj můžeme podle Michala Koláře rozdělit na pět vývojových stupňů.

První stupeň (zrod ostrakizmu) Ostrakizmus se může projevit téměř v každé skupině. Podmínky jeho vzniku mohou být zcela běžné a nenápadné. V každé skupině se objevují jedinci, kteří se nacházejí na tzv. sociometrickém chvostu. Patří mezi málo vlivné a oblíbené. Pokud se cíleně nepracuje se vztahy členy skupiny, zakoušejí tyto členové prvky šikanování tzv. ostrakizmus. Ostatní se s nimi nebaví, protože by to mohlo ohrozit jejich pozici, odmítají je, pomlouvají a dělají na jejich účet různé legrácky. Jedná se o zárodečnou formu šikanování.

Druhý stupeň (fyzická agrese a přitvrzování manipulace) Ostrakizmus může přerůst do dalšího vývojového stupně v situacích, kdy: ve skupině stoupá napětí např. před očekávanou těžkou písemkou a spolužáci si na ostrakizovaných žácích odreagovávají svoje nepříjemné pocity, žáci z nudy nebo z potřeby zamaskovat svoji nejistotu vymýšlejí a přitvrzují zábavu na úkor nejzranitelnějšího spolužáka, se v jedné třídě sejde několik agresivních žáků, kteří

používají násilí pro uspokojování svých potřeb a mají potřebu opakovat si pocit moci nad slabším a bezbranným.

Pokud jsou počáteční pokusy o šikanování trpěny, může šikana přerůst do pokročilých stupňů. Jestliže jsou však mezi členy skupiny kamarádské vztahy a projevuje se mezi nimi soudržnost, pak jsou pokusy o šikanování neúspěšné.

Třetí stupeň (vytvoření jádra) V případě, že skupina umožnila opakování pokusů o šikanování některých svých členů, přechází šikana do třetího vývojového stupně. Z jednotlivých agresorů se vytvoří skupinka „úderné jádro“. Členové jádra začnou spolupracovat a opakovaně šikanovat nejvhodnější oběť. Vhodnými oběťmi jsou žáci, kteří byli ostrakizováni. Skupina se rozdělí na různé podskupiny. Pokud se nevytvoří stejně vlivná a silná pozitivní podskupina ze slušných žáků jako je skupina agresorů, může šikana nerušeně pokračovat. V praxi se podskupiny charakterově slušných žáků nevyskytují příliš často. Pokud se však vytvoří, jsou jejich členové v nevýhodě vůči agresorům už tím, že na rozdíl od nich respektují pravidla.

Čtvrtý stupeň (většina přijímá normy agresorů) Jestliže činnost jádra agresorů může nerušeně pokračovat, dojde k tomu, že většina skupiny přijme za vlastní jejich normy a ty se stanou nepsaným zákonem skupiny. V této fázi se i mírní a ukáznění žáci aktivně podílejí na týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení.

Pátý stupeň (totalita neboli dokonalá šikana) V této fázi jsou již normy agresorů přijaty a respektovány téměř všemi členy skupiny. Dochází k rozdělení skupiny na dvě části, které M. Kolář pojmenoval jako otrokáře a otroky. Agresoři se sami označují jako mazáci, kingové, nadlidé atd. Oběti jsou označovány jako bažanti, poddaní, podlidé atd. Otrokáři využívají na otrocích vše. Od materiálních věcí (oblečení, peníze, osobní věci) přes jejich city, školní znalosti až k rozumovým schopnostem. Přitom jim způsobovat bolest, proti které se otroci nedovedou bránit. Ti se stávají závislejší a ochotnější cokoliv dělat. Členové skupiny, kteří původně se šikanou nesouhlasili, přihlížejí nebo se zapojují do týrání. Násilí nabírá na brutalitě a je považováno za normální chování nebo za vhodnou legraci. Otroci se snaží vyřešit svoji situaci opakovanými nemocemi, neomluvenou absencí, odchodem ze školy a v nejhorších případech pokusy o sebevraždu.

Varovné signály Ve třídách, ve kterých se vyskytuje šikana, mohou být učitelé jedni z posledních, kteří se o tom dozvědí. Je to způsobeno tím, že ve většině případů všichni žáci třídy ctí nepsaný zákon, že se „bonzovat“ učiteli nemá. Kdo tento zákon přestoupí, bývá odsouzen celou třídou. Pokud se žáci, kteří jsou šikaně přítomni, ale nezúčastňují se jí, svěří svým rodičům, ti velmi často mlčí. Rodiče šikanovaných žáků bývají často přemlouváni svými dětmi, aby si ve škole nestěžovali. Šikanované děti mají strach z odplaty ze strany agresorů. Z těchto důvodů je třeba, aby byl učitel schopen sám rozeznat příznaky šikany. Na to, zda je dítě šikanováno, mohou učitele upozornit přímé i nepřímé příznaky šikany.

K přímým projevům šikany patří:

- posměšné poznámky na adresu dítěte, ponižování, pokořující přezdívka, nadávky, žerty na účet dítěte;
- nepřátelská nebo pohrdavá kritika dítěte;

- šťouchání, strkání, honění a rány určené stále stejnému dítěti;
- příkazy, které dítě dostává od ostatních a plní je;
- rvačky, ve kterých je jeden z účastníků výrazně slabší a snaží se utéct. Mezi nepřímé projevy šikany patří:
 - dítě nemá kamarády a je o přestávkách často samo nebo vyhledává blízkost učitelů;
 - při týmových sportech není o dítě zájem a zbývá mezi posledními;
 - pokud má dítě mluvit před třídou, je nejisté a vystrašené;
 - dítě je stísněné, nešťastné a mívá blízko k pláči;
 - zhoršuje se jeho školní prospěch a nesoustředí se při vyučování;
 - dítě má často poškozené nebo rozházené věci, někdy i zašpiněný nebo poškozený oděv;
 - do třídy často vchází až s učitelem;
 - dítě nedovede uspokojivě vysvětlit původ škrábanců, modřin nebo odřenin na svém těle;
 - žák má nadměrnou omluvenou absenci.

Jednotlivé samostatné nepřímé příznaky mohou patřit k běžnému dění ve třídě. Pokud se ale u určitého dítěte ve třídě některé z nich objevují opakovaně, nebo pokud se současně vyskytnou u dítěte větší počet těchto projevů, může to signalizovat šikany daného dítěte.

Doporučení rodičům

Rodiče si mohou navíc všimnout dalších příznaků, které naznačují, že je jejich dítěti ubližováno nebo je přímo šikanováno. K nim patří:

- dítě nemá žádného kamaráda a ani za ním domů nepřicházejí spolužáci;
- dítě není zváno na návštěvu k druhým dětem;
- ráno dítě odkládá odchod do školy a je možné na něm pozorovat stísněnost a strach;
- často si stěžuje na bolesti břicha nebo hlavy a snaží se zůstat doma;
- prosí o odvoz autem při cestě do školy a ze školy;
 - domů nechodí nejkratší cestou; - doma je dítě smutné, objevují se výkyvy nálad, ale odmítá se svěřit s tím, co ho trápí;
- dítě má neklidný spánek;
- dítě je nečekaně agresivní k sourozencům a v některých případech projevuje zlobu i vůči rodičům;
- dítě ztrácí zájem o učení;
- dítě často žádá o peníze a neumí věrohodně vysvětlit, na co je potřebuje;
- často ztrácí osobní věci.

Jestliže učitel nebo rodič nabude přesvědčení o tom, že je dítě šikanováno, je třeba šikany vyšetřit a zasáhnout proti ní.

Škola a prevence šikanování

Škola záměrně vytváří bezpečné prostředí, podporuje solidaritu, spolupráci a toleranci mezi žáky. Vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit školy. Rozvíjí mezilidské vztahy mezi žáky, podporuje etické jednání a okamžitě řeší zárodečné formy šikanování. Ve školním řádu má jasně stanovená pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení. Každoročně provádí dotazníkové šetření zaměřené na odhalování šikany mezi žáky. Třídní učitelé zařazují do hodin osobnostně sociální výchovy aktivity podporující pocit sounáležitosti mezi žáky třídy.

Krizový plán proti šikaně

Plán č. 1 Škola dokáže řešit situaci vlastními silami

Jedná se o objevení a řešení šikany v počátečních stádiích vývoje. V těchto případech bude škola postupovat takto:

Při objevení problému (informace od rodičů, žáků, vlastním pozorováním) bude informován třídní učitel a ředitel školy. Dále bude informován metodik prevence, výchovný poradce. Tuto šikanu řeší metodik prevence (případně výchovný poradce) ve spolupráci s třídním učitelem a ředitelem školy. Zápisy z rozhovorů a řešení šikany založí školní metodik do své agendy.

V první fázi bude stanovena forma šikany a bude proveden odhad závažnosti onemocnění skupiny. Dále bude probíhat vlastní vyšetřování šikany podle následujícího schématu:

1. Proběhnou rozhovory s informátory a obětí. Důležité je chránit zdroj informací. Rozhovory budou probíhat individuálně a musí být provedeny tak, aby o nich ostatní nevěděli (je nutné předpokládat pomstu agresorů). Z rozhovorů bude proveden zápis.

2. Nalezení vhodných svědků. Cílem je následné ověření informací.

3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky – rozhovory jsou vedeny individuálně. V případě potřeby proběhne konfrontace při protichůdných informacích max. 2 žáků spolu. Z rozhovorů je proveden zápis.

Je nepřijatelné společné vyšetřování agresorů a svědků nebo konfrontace oběti s agresory.

Během rozhovorů je třeba nalézt odpovědi na následující otázky:

Kdo je obětí, případně kolik je obětí?

Kdo je agresorem, případně kolik je agresorů?

Kdo je aktivní účastník šikanování a kdo je obětí i agresorem?

Co, kdy, kde a jak dělali agresori obětem?

Jak dlouho šikanování trvá?

K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?

4. Ochrana oběti – bude věnována zvýšená pozornost školnímu klimatu a zpřísněny dohledy. Během přestávek bude dohlížející pedagog častěji nahlížet do třídy.

5. Ze zjištěných informací bude provedena předběžná diagnóza a zvolen jeden ze dvou typů rozhovoru:

- a) rozhovor a obětmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření)
- b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku).

6. Realizace vhodné metody:

a) metoda usmíření (Důraz je kladen na řešení problému, domluvu a usmíření mezi aktéry šikanování. Trestání se zde nekoná. Prostřednictvím sdílení odlišných pocitů jednotlivých aktérů a podporováním schopnosti agresora vcítit se do své oběti a mít s ní soucit, je společně hledána náprava vztahu.)

b) metoda vnějšího nátlaku (Řešení chování agresora proběhne formou výchovného pohovoru nebo výchovnou komisí složenou z vedení školy, školního metodika prevence, výchovného

poradce a třídního učitele a v případě potřeby dalšího odborníka. V obou případech jsou kromě agresora přítomni jeho rodiče.)

Je vhodné dodržovat následující posloupnost vedení jednání:

- 1) seznámení rodičů s problémem
- 2) postupné vyjádření všech pedagogů
- 3) vyjádření žáka
- 4) vyjádření rodičů
- 5) rozhodování komise za zavřenými dveřmi
- 6) seznámení rodičů a žáka se závěrem komise.

Z jednání bude proveden zápis. V závěru se rodiče vyjádří souhlasem či nesouhlasem s navrhovaným řešením. Rodičům bude nabídnuta pomoc školního psychologa či jiné vhodné instituce.

7. Třídní hodina a) efekt metody usmíření b) oznámení o potrestání agresorů před celou třídou.

8. Řešení případu šikany ze strany oběti – proběhne rozhovor se zákonnými zástupci oběti za účasti třídního učitele, školní metodika prevence, výchovného poradce a ředitele školy. Při rozhovoru budou zákonní zástupci seznámeni se závěry zjištění a dojde k domluvě na dalším postupu – způsob ochrany oběti a další nutná opatření. Bude nabídnuta pomoc školní psychologa případně další instituce.

9. V případě potřeby bude svolána třídní schůzka, na které škola seznámí rodiče s řešením případu.

10. Práce s celou třídou – ve třídě dojde k uzavření celé záležitosti. Výstupem práce se třídou bude nastavení takových pravidel chování třídy, která zamezí možnost opakování šikany. Zajistí třídní učitel a metodik prevence. O výsledku budou informovat kolegy a vedení školy. Třída bude dlouhodobě sledována.

Plán č. 2

Řeší případy pokročilé šikany s neobvyklou formou, které škola nedokáže vyřešit sama a potřebuje pomoc specializovaných institucí (PPP, SVP) a Policie ČR.

V těchto případech bude škola postupovat takto:

- 1) Zvládnutí vlastního šoku – odhadne závažnost a formu šikany.
- 2) Oběti poskytne bezprostřední ochranu, bude zastaveno násilí.
- 3) Informování ostatních pedagogů a vedení školy.
- 4) Zajistí dozor nad ostatními žáky tak, aby se nemohli domluvit na křivé výpovědi.
- 5) Pokračuje pomoc a podpora oběti (přivolání lékaře).
- 6) Oznámí případ na Policii ČR a bude navázán kontakt se specialistou na šikanování.
- 7) Informuje rodiče.
- 8) Dohodne další postup s Policií, OSPOD...

Výchovná opatření

Pro potrestání agresorů lze užít běžná výchovná opatření:

- napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele

- snížení známky z chování.

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- ředitel/ka školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, příp. pobyt v diagnostickém ústavu
- ředitel/ka podá návrh OSPOD k zahájení práce s rodinou – škola umožní agresorovi individuální výchovný plán.

2 Příloha č. 2 Školní program proti kyberšikaně

Kyberšikana (MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

Charakteristika kyberšikany

Kyberšikanu definujeme jako úmyslné zneužití informačních komunikačních technologií, zejména mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Ze své podstaty má mnohem větší dosah než šikana, čímž ještě více zhoršuje prožívání oběti.

Typy kyberšikany:

1. přímá: útočník -- oběť
2. v zastoupení: útočník – třetí osoba – oběť

Postup řešení

Škola se kyberšikanou zabývá vždy, když se o ní dozví. Vychází z postupu řešení šikany (viz výše) a dokumentu MŠMT.

1. kvalitní odhad situace (zvládne škola řešit vlastními prostředky nebo postoupí jinému subjektu)
2. ochrana oběti
3. zajištění dostupných důkazů s podporou IT
4. vyšetření situace
5. volba opatření
6. informování zákon. zástupců
7. závěrečné zhodnocení 8. konečný verdikt – postih

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, že se rodiče odmítají spolupracovat se školou a odmítají se zúčastňovat výchovných komisí, je škola opět oprávněna vyrozumět OSPOD.

